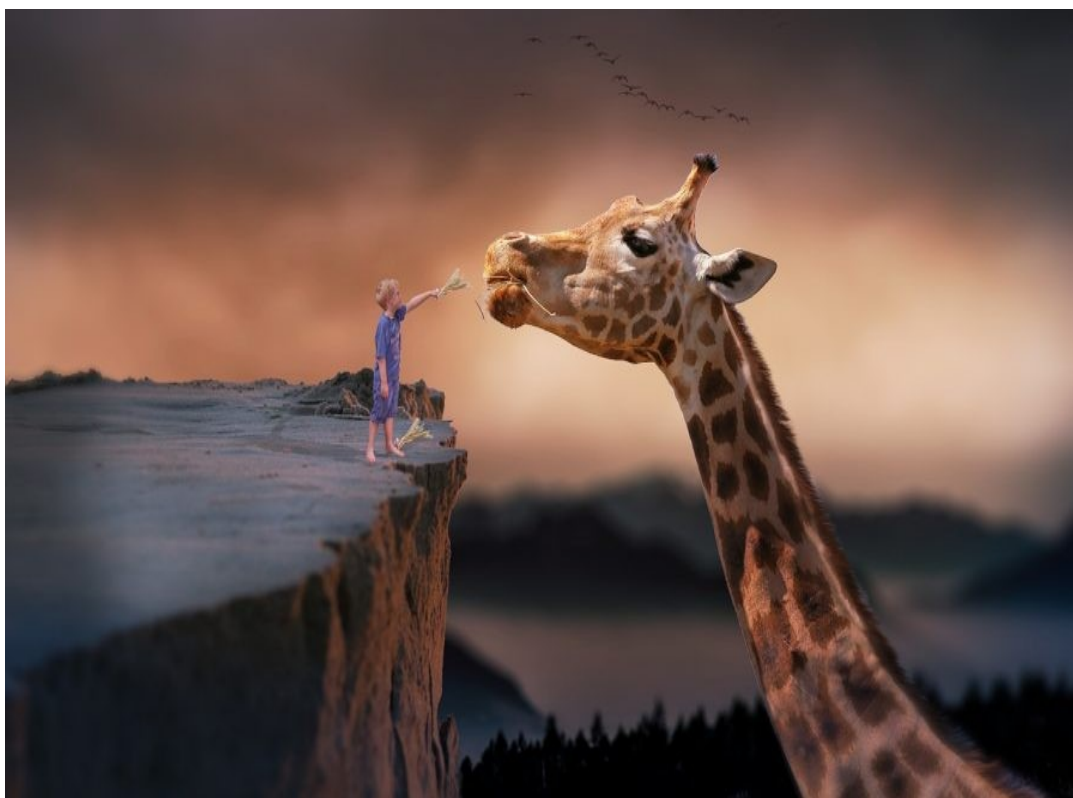

PRÍRUČKA PRE UČITEĽOV

pre prácu so žiakmi

Kroky k dobrému využívaniu elektronických zariadení a nenásilnej komunikácii v online prostredí

OBSAH

PRÍRUČKA PRE UČIT

EĽOV.....	3
ZÁKLADNÉ POJMY A ÚVOD.....	4
Definícia pojmu násilie na internete.....	4
O výskume.....	4
Digitálne násilie sa môže prejaviť rôznymi spôsobmi:.....	5
Aktivity programu:.....	6
Výsledky programu pre žiakov a rodičov:.....	6
Prvý workshop Sociálne siete – možnosti a riziká.....	8
Druhý workshop – Ochranné opatrenia na sociálnych sieťach.....	10
Tretí workshop – Druhy násilia na internete.....	14
Štvrtý workshop – Reakcia na prípady digitálneho násilia.....	17
LITERATÚRA.....	20

Pokrajinský sekretariát vzdelávania, predpisov, správy a národnostných menšín v spolupráci s Pedagogickým ústavom Vojvodiny – Projekt Bezpečnosť na internete – prevencia a edukácia

Autorka: Tatjana Surdučki, pedagogička

PRÍRUČKA PRE UČITEĽOV

Príručka je určená učiteľom pri práci so žiakmi druhého stupňa základnej školy. Berúc do úvahy vývinové charakteristiky detí uvedeného veku, úloha učiteľa pri práci s deťmi znamená viac usmerňovania a vedenia počas aktivít.

Plánuje sa, že obsah uvedený v tejto príručke bude doručený počas štyroch vyučovacích hodín, ktoré bude možné rozdeliť podľa možností a v súlade so školským programom a ročným plánom práce. Môže sa realizovať na hodinách predmetového vyučovania alebo v rámci triednickej hodiny.

ZÁKLADNÉ POJMY A ÚVOD

Definícia pojmu násilie na internete

Pod pojmom násilie na internete (digitálne násilie) sa v realizovanom výskume tohto projektu rozumie správanie jednotlivca alebo skupiny pri používaní elektronických zariadení (mobilný telefón, počítač, fotoaparát, herná platforma a pod.), ktoré sa opakuje a ktorého cieľom je niekoho vystrašiť, nahnevať, uraziť alebo uviesť do rozpakov. Rovnaký termín bude použitý aj v pokračovaní akčného plánu a preventívno-výchovného programu Kroky k správne mu využívaniu elektronických zariadení a nenásilnej komunikácii v online prostredí.

Edukačný materiál pre žiakov a rodičov bol vytvorený tak, aby sa oboznámili s pojmom a druhmi násilia na internete, aby im prezentoval tak, aby deti, mládež a rodičia po realizovaných workshopoch vedeli rozpoznať násilie na internete.

Digitálne násilie a zneužívanie iných je zneužívanie informačných technológií, ktoré môže mať za následok zranenie inej osoby a ohrozenie dôstojnosti a dosahuje sa posielaním správ prostredníctvom e-mailu, SMS, MMS, webovej stránky, chatovaním a účasťou na fórach, sociálnych sieťach a pod. (<https://cuvamte.gov.rs/šta-je-nasilje/digitalnonasilje/>).

O výskume

Cieľom výskumu bolo preskúmať rodičov a žiakov základných škôl z územia AP Vojvodiny vo vzťahu k ich skúsenostiam s násilím na internete a ich názorom na tento druh násilia, ako aj na možnosti ochrany pred násilím na internete.

Z výsledkov výskumu vyplýva, že asi dve tretiny opýtaných žiakov (76,7%) a výrazne vyššie percento rodičov (86,6%) vyjadruje neistotu vo svojom hodnotení ohľadom prežívania násilia na internete.

Pokiaľ ide o určité formy násilia na internete, skúsenosti žiakov ukazujú, že najčastejšie sa vyskytujú v piatom ročníku, kým podľa skúseností rodičov sa najčastejšie vyskytujú ich deťom v siedmom ročníku.

V súlade s týmito výsledkami sme sa rozhodli navrhnúť edukačný materiál, ktorý zodpovedá veku a záujmom žiakov a ktorý dokáže rozvíjať povedomie o tom, čo je násilie na internete a ako ho odlíšiť od zábavy a vtipov.

Podľa platformy Chránim ťa (Čuvam te) sú najrozšírenejšími formami násilia na internete vyhrážky, obťažovanie, vydieranie, zneužívanie osobných údajov a/alebo fotografií iných ľudí,

kyberšikana, vytváranie a používanie falošných profilov, sexuálne zneužívanie na internete, detská pornografia, nenávisťné prejavy, rôzne podvody na internete atď.

Digitálne násilie sa môže prejavovať rôznymi spôsobmi:

- zverejňovanie znepokojivých, urážlivých alebo výhražných správ, obrázkov alebo videí na profiloch iných ľudí, prostredníctvom SMS, okamžitých správ, e-mailu, nechávaním na chate;
- nahrávanie a distribúcia obrázkov, správ a materiálov so sexuálnym obsahom;
- obťažovanie telefonátmi;
- falošná reprezentácia, použitie identity niekoho iného;
- neoprávnené oznamovanie cudzích súkromných informácií, nepravdivé obvinenia alebo fámy o inej osobe na profiloch sociálnych sietí, blogoch a pod.;
- zmena alebo krádež hesiel;
- odosielanie vírusov;
- zosmiešňovanie v online chatovacích miestnostiach a internetových fórach, nevhodné komentovanie cudzích obrázkov, správ na profiloch, blogoch;
- ignorovanie, vylučovanie, podnecovanie nenávisti.

Digitálne násilie je najrozšírenejšie medzi mladšími generáciami, no stáva sa aj to, že násilie na deťoch páchajú aj dospelí – obťažujú alebo prenasledujú ich pomocou internetu. Dospelí (sexuálni predátori alebo násilníci) sa môžu na internete falošne prezentovať a vstupovať tak do komunikácie s deťmi a mládežou, a to všetko s cieľom ich sexuálneho zneužívania. V tomto prípade hovoríme o sexuálnom násilí alebo sexuálnom zneužívaní prostredníctvom internetu – *grooming* a *sexting* – posielanie a zdieľanie obsahu s explicitne sexuálnym obsahom na sociálnych sieťach alebo internete.

Pri tejto príležitosti by sme chceli pripomenúť základné úlohy školy: vecné, funkčné a výchovné úlohy.

- **Vecná úloha** sa týka získavania vedomostí, osvojenia si potrebných zručností a návykov pre úspešnú aplikáciu vedomostí v praxi,
- **funkčná úloha** sa týka rozvoja základných psychofyzických schopností, na ktorých je založený ďalší pokrok jednotlivca,
- pričom **výchovná úloha** sa týka budovania a formovania človeka ako ľudskej bytosti, jeho pohľadu na život a svet, zmyslového a vôľového života, všetkých pozitívnych osobnostných a charakterových vlastností.

Zdôrazňujeme úlohu a dôležitosť výchovno-vzdelávacej funkcie školy, pretože táto funkcia tvorí základ socializácie jedinca v sociálnej komunite. Umožňuje formovanie jednotlivca a osvojenie si hodnotového systému určitého spoločenského usporiadania, na základe ktorého jednotlivec plynule funguje.

Preventívne výchovný program Kroky k dobrému využívaniu elektronických zariadení a nenásilnej komunikácii v online prostredí má za cieľ zaviesť preventívne školské aktivity.

Aktivity programu:

- Informovanie zamestnancov vojvodinských škôl o výsledkoch výskumu na internete – digitálne násilie.
- Stanovenie súboru aktivít pre riaditeľov škôl v práci s rodičmi, učiteľmi a žiakmi, ktoré budú pravidelne prebiehať počas školského roka.
- Stanovenie súboru činností pedagogicko-psychologických služieb v práci s rodičmi, učiteľmi a žiakmi, ktoré budú pravidelne prebiehať počas školského roka.
- Stanovenie súboru aktivít vedúcich tried a učiteľov pri práci s rodičmi a žiakmi, ktoré budú pravidelne prebiehať počas školského roka.
- Vytvorenie súboru žiackych aktivít na prevenciu digitálneho násillia, ktoré budú pravidelne prebiehať počas školského roka.

Výsledky programu pre žiakov a rodičov:

- Naučia sa, čo je rovesnícke násilie
- Zistia, aké druhy rovesníckeho násillia existujú
- Pochopia roly v rámci rovesníckeho systému, v ktorých dochádza k násilliu
- Naučia sa stratégie prevencie násillia rovesníkov

- Dozvedia sa o užitočných aspektoch používania digitálnych zariadení
- Zistia, čo je násilie na internete a aké sú jeho formy
- Naučia sa, čo môžu deti robiť, ak zažijú násilie rovesníkov
- Ako sa deti môžu vyhnúť násiliu rovesníkov
- Ako sa správať, ak došlo alebo v súčasnosti dochádza k násiliu
- Ako zapojiť dospelých
- Ako byť priateľom osoby, ktorá je vystavená násiliu zo strany rovesníkov
- Ako rodičom pomáhať a reagovať na kyberšikanovanie
- Ako konať proti online násiliu
- Rozdiel medzi rovesníckym násilím a konfliktom
- Ako rozpoznať pocity svojho dieťaťa (vlastné pocity)
- Ako pomôcť dieťaťu, keď má rovesnícky konflikt
- Ako komunikovať, čo dieťa potrebuje v ťažkých situáciách
- Ako udržiavať otvorenú komunikáciu s dieťaťom
- Regulácia emócií u detí
- Úloha rodičov v emocionálnej regulácii detí
- Ako naučiť dieťa upokojiť sa
- Stratégie regulácie emócií, ktoré môžu deti a rodičia spoločne praktizovať
- Deti, ktoré páchajú násilie na internete a deti, ktoré sú vystavené násiliu na internete – rozdiely
- Pochopiť, prečo sa deti nezdôverujú ohľadom násilia na internete
- Ako konať proti online násiliu
- Zistia, kde sa môžu hlásiť a na koho sa obrátiť, keď dôjde k násiliu
- Rodičia sa naučia, ako najlepšie obhajovať svoje dieťa
- Kroky pre vytváranie sietí a spoluprácu medzi rodičmi a školou

Prvý workshop Sociálne siete – možnosti a riziká

Ciele workshopu:

Pochopenie pojmu sociálna sieť.

Spoznávanie výhod a nevýhod používania sociálnych sietí.

Pochopenie pravidiel bezpečného používania sociálnych sietí.

Pracovný materiál: veľké papiere, papiere formátu A4

Trvanie: 45 minút (jedna vyučovacia hodina)

Realizátori: Triedny/a učiteľ/ka

Aktivita 1:

Spoločné definovanie sociálnych sietí (10 minút)

Vedúci/a sa pýta účastníkov/čky, čo sú sociálne siete. Všetky odpovede zapisuje na veľký papier.

Asociácie účastníkov/čiek o sociálnych sieťach sa používajú na definovanie toho, čo sú sociálne siete, pričom sa opierajú o vopred pripravenú definíciu (definícia by mala byť prispôbena skupine žiakov, s ktorými sa workshop realizuje).

Definíciu je možné napísať na jednu snímku v prezentácii alebo na veľký papier a ukázať ju účastníkom, ale až po prezentácii asociácií o sociálnych sieťach.

Navrhovaná definícia sociálnej siete: servis, platforma alebo webová stránka na internete, ktorá umožňuje používateľom vytvárať siete s ľuďmi, ktorí zdieľajú rovnaké alebo podobné záujmy, aktivity, zázemie alebo prepojenia v reálnom živote.

Aktivita 2:

Spoznávanie najpopulárnejších sociálnych sietí (10 minút)

Moderátor/ka sa pýta účastníkov/čky, o ktorých sociálnych sieťach už počuli a ktoré používajú. Účastníci/čky uvádzajú zoznam týchto sietí, vedúci/a zapisuje názvy sociálnych sietí.

Účastníci/čky môžu tiež spomenúť niektoré zaujímavosti o určitých sociálnych sieťach alebo požiadať účastníkov/čky, aby o nich povedali niečo zaujímavé.

Aktivita 3:

Definovanie výhod a rizík používania sociálnych médií (15 minút)

Vedúci/a najskôr rozdelí účastníkov/čky workshopu do skupín (4–6 osôb) a potom každej skupine prideli úlohu kriticky zvážiť vlastnosti každej zo sociálnych sietí v malých skupinách, vybrať a zapísať výhody, ktoré z toho vyplývajú, ako aj potenciálne riziká. Keď skončia prácu na úrovni malej skupiny, zástupcovia/kyne skupiny prezentujú, čo bolo napísané pre každú charakteristiku, a vedúci/a to zapíše na veľký papier. Jedna skupina prezentuje výhody, ostatné skupiny pridávajú, čo nebolo povedané.

V pléne prebieha diskusia. Ak účastníci/čky neuviedli všetko, vedúci/a ich prezentácie dopĺňa.

Na konci tejto aktivity sú zhrnuté kľúčové výhody a potenciálne riziká pre každú z uvedených charakteristík sociálnych sietí.

Aktivita 4:

Diskusia o spôsoboch využívania sociálnych sietí (10 minút)

Vedúci/a sa pýta účastníkov/čky, ktoré sociálne siete používajú najčastejšie a čo na sociálnych sieťach zvyčajne robia.

Podporuje zapojenie čo najväčšieho počtu účastníkov/čiek.

Dodatok pre vedúceho/u workshopu:

Zoznam stránok sociálnych sietí: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_social_networking_websites

Riziká používania sociálnych sietí: <http://kliknibezbedno.rs/sr/rizici-koriscenja-drustvenih-mreza.1.229.html>

Druhý workshop Ochranné opatrenia na sociálnych sieťach

Ciele workshopu:

Pochopenie preventívnych opatrení v oblasti sociálnych médií.

Spoznávanie spôsobov aplikácie technických ochranných opatrení na sociálnych sieťach.

Pracovný materiál: prezentácia o formách digitálneho a sexuálneho násillia, počítače (alebo mobilné telefóny) s prístupom na internet, malé papieriky - nálepky

Trvanie: 45 minút (jedna vyučovacia hodina)

Realizátori: Triedny/a učiteľ/ka a učiteľ/ka informatiky (možno realizovať aj samostatne)

Aktivita 1:

Rozhovor o spôsoboch využívania sociálnych sietí (10 minút)

Moderátor/ka sa pýta účastníkov/čky, ktoré sociálne siete používajú najčastejšie a čo na sociálnych sieťach zvyčajne robia. Podporuje zapojenie čo najväčšieho počtu účastníkov/čiek.

Aktivita 2:

Skupinová práca na preventívnych opatreniach (20 minút)

Vedúci/a najskôr rozdelí účastníkov/čky workshopu do skupín (4-6 osôb) a potom každej skupine prideli úlohu, takže v rámci malých skupín dostane každý člen skupiny za úlohu zapísať negatívne skúsenosti, ktoré oni/y alebo ich priatelia/ky zažili na sociálnych sieťach. Platí pravidlo: jeden papier – jeden dojem. Všetky papiere sú zhromaždené a umiestnené v jednej krabici.

V druhom kroku sa skupiny zaoberajú preventívnymi opatreniami: pri každej negatívnej skúsenosti ich uvádzajú (napísané na papieroch).

Diskutujú o tom na úrovni celej skupiny.

Aktivita 4:

Technické ochranné opatrenia (15 minút)

V tomto kroku sa kladie dôraz na technické ochranné opatrenia – v rámci tejto aktivity sa účastníci/čky naučia, že môžu blokovať nechcené kontakty, obmedziť prístup k svojmu profilu, nahlasovať nevhodný obsah, reagovať v situáciách obťažovania prostredníctvom tejto siete, ako aj to, ako uplatňovať iné postupy špecifické pre sociálne siete, s ktorými sa zaoberajú.

Pri všetkých dôležitejších krokoch môže prezentujúci/a v rámci prezentácie ukázať adekvátne fotografie, ktoré účastníkom/čkam uľahčia a urýchlia prácu. Ak je workshop realizovaný so žiakmi/čkami, tak môžu byť zaradení/é aj oni/y, môžu realizovať niektoré aktivity namiesto prezentujúceho/ej a namiesto počítačov môžu použiť mobilné telefóny. Vedúci/a zdôrazňuje, že je potrebné využiť všetky dostupné technické ochranné opatrenia, aby bolo používanie sociálnych sietí bezpečné.

Dodatok pre vedúceho/u workshopu:

Príklady rizík a ochranných alebo preventívnych opatrení:

Riziká

- Jednoduchá dostupnosť profilov, t.j. „otvorené“ profily, ktorých obsah môže vidieť každý, bez ohľadu na to, či sú online priatelia/ky s majiteľom profilu.
- „Hromadenie“ priateľov/iek, ktorých/é poznáme, aj tých/tie, ktorých/é nepoznáme.
- Prílišné „zdieľanie“ informácií, ktoré môžu ohroziť majiteľa/ku profilu (sledovanie, vydieranie a pod.).
- Nevhodné komentáre, videá, fotografie, ktoré iní ľudia nechávajú na našich profiloch alebo nám posielajú prostredníctvom správ na sociálnych sieťach.
  - Krádež identity zanechaním dôverných osobných informácií na internete/sociálnych sieťach.
- Zneužitie informácií/fotografií na účely vydierania, obťažovania, ponižovania, zastráňovania vo virtuálnom svete jednotlivcom alebo skupinou.
  - Pedofília/odcudzenie identity

Technické ochranné opatrenia

- Vysokokvalitný kód má významný vplyv na bezpečnosť na internete; vyhýbajte sa jednoduchým kódom (napr. kombinácia mena a priezviska alebo dátumu narodenia a pod.).
- Použite bezpečnostnú otázku v prípade, že zabudnete heslo. Po vytvorení bezpečnostnú otázku nie je možné zmeniť.
- Pri prihlasovaní na sociálnu sieť si nastavte svoj email tak, aby bol viditeľný iba pre vás, pretože na to, aby sa niekto mohol bez vášho vedomia prihlásiť do vášho profilu, stačí, ak niekto uvidí váš email (ak zaškrtnie možnosť, že zabudol heslo, ktoré vytvorí neskôr).
- Blokujte ľudí, ktorí vás obťažujú alebo vám posielajú nechcený obsah (napr. na Facebooku sú to tieto možnosti: Manage blocking/Block users/Block message). Rovnakú možnosť máte pre stránky, aplikácie, pozvánky na udalosti atď.
- Aby ste obmedzili, kto môže uverejňovať obrázky, odkazy, filmy atď. vo vašom profile, použite možnosť Timeline and Tagging settings, zapnite možnosť Review posts friends tag you in before they appear on your timeline.
- Ak chcete určiť, kto môže vidieť váš profil a všetko, čo uverejníte na sieť, použite možnosť Timeline and Tagging settings a vyberte možnosť, aby to mohli vidieť iba priatelia.
- Ak chcete mať kontrolu nad tým, či niekto pristupoval k vášmu profilu bez vášho vedomia, prejdite na Security settings a zapnite možnosť Get notifications.
- Skontrolujte, či ste stále prihlásení na niektorom zo zariadení pomocou voľby Security settings / Where you are logged in?

Preventívne opatrenia

- Naša bezpečnosť na internete závisí aj od našich priateľov/iek, preto je dôležité si ich starostlivo vyberať. Tak ako by sme sa s nikým nepriatelili v skutočnom svete, ani v online svete nie je potrebné umožniť každému/ej prístup k našim profilom/informáciám.
  - Starostlivo si vyberajte materiál, ktorý uverejníte na svojom profile, pretože raz zverejnený obsah je ťažké odstrániť z internetu a aj keď je z internetu odstránený, môže zostať vo vlastníctve iných.
  - Neprehrádzajte svoje heslo ani svojim najlepším priateľom/kam alebo partnerom/kám.
- Neprehrádzajte informácie o sebe (adresa, telefónne číslo...) neznámym osobám.
  - Nikdy si nemôžeme byť istí, kto je na druhej strane siete a s kým hovoríme. Neprijímajte preto pozvania na stretnutie s ľuďmi, ktorých ste spoznali online. Niektorí ľudia to vedú zneužiť.

Tretí workshop Druhy násilia na internete

Ciele workshopu:

Rozšírenie vedomostí žiakov o druhoch násilia.

Pochopenie charakteristík digitálneho násilia (vrátane sexuálneho).

Inštruovať žiakov, aby používali internet na účely diskusie na tému Násilie.

Materiál pre prácu: prezentácia o formách digitálneho a sexuálneho násilia, film

Trvanie: 45 minút (jedna vyučovacia hodina)

Realizátori: Triedny/a učiteľ/ka a učiteľ/ka informatiky (možno realizovať aj samostatne)

Aktivita 1:

Pozeranie filmu Posolstvo (10 minút)

Aktivita 2:

Analýza filmu Posolstvo (10 minút)

Aktivita 3:

Prezentácia moderátora/ky o formách digitálneho násilia (20 minút)

V nadväznosti na predchádzajúci workshop o rizikách na internete prednášajúci/a stručne predstavuje formy digitálneho a sexuálneho násilia (prezentáciu je lepšie pripraviť vopred), pričom môže spomenúť niektoré z najvýznamnejších výsledkov výskumu.

Definícia násilia, ktorá hovorí, že ide o použitie sily alebo moci, hroziacej alebo skutočnej, proti sebe, inej osobe, skupine alebo inej komunite, ktorá má za následok duševnú alebo fyzickú bolesť, zranenie, smrť, nedostatočný rozvoj alebo chudobu. Kľúčové otázky tohto procesu sú, ako násilie vzniká, čo ho podnecuje, v akých formách sa objavuje, ako mu možno predchádzať, ako reagovať, keď k nemu dôjde.

Rady na vedenie rozhovorov so žiakmi/čkami:

- Násilie je, keď niekto ohrozuje tvoje zdravie a tvoj vývoj, keď niekto robí niečo, čo sa ti nepáči a čo ti spôsobuje bolesť.
- Násilie je, keď ťa niekto bije a zle sa k tebe správa, keď ťa niekto nazýva urážlivými menami, keď niekto zraňuje tvoje city.
- Násilie je aj to, keď tí, ktorí by sa o teba mali postarať, to nerobia v nevyhnutnej miere, nevezmú ťa k lekárovi, nikam ťa nepustia, takže sa cítiš osamelo, ignorujú tvoju potrebu rozprávať sa, keď ťa nútia držať tajomstvo, a preto sa cítiš smutno, vystrašene, znepokojene.
- Násilie je aj to, keď ťa niekto ohovára, klame, uráža, vydiera.
- Násilie sa môže stať každému dieťaťu.
- Násilie sa môže stať v škole, v rodine, na ulici a kdekoľvek inde.

Pri práci so žiakmi treba trvať na hlavnom posolstve *Školy bez násilia*:

Tolerancia násilia je = 0. To znamená, že násilie by nemalo existovať.

Násilie nemá žiadne ospravedlnenie – je vždy neprijateľné.

Násilie ničí tvoje zdravie.

Násilie spôsobuje smútok, bolesť, strach.

Keď sa ti stane násilie, cítiš sa vinným/ou.

A nielen to. Týmto spôsobom si môžeš myslieť, že je to jeden zo spôsobov riešenia problémov. Je tu teda možnosť, že jedného dňa niekomu ublížiš spôsobom, ktorý sa tebe teraz nepáči. Mal by si pamätať na to, že netreba robiť druhým to, čo teba zraňuje!

Násilie je strašné, najhoršie je, keď sa o tom mlčí!

Ak trpíš násilím, máš právo sa chrániť.

Máš právo chrániť sa, aj keď používaš násilie, ak vidíš, že to nie je spôsob, ako vyriešiť svoje problémy a vzťahy s ostatnými.

Sexuálne násilie

Sexuálne násilie je akákoľvek forma uspokojovania sexuálnych potrieb a pudov pomocou fyzickej, psychickej a inej sily alebo dominancie. Hoci sa predpokladá, že sa to vždy stane niekomu inému, výskum ukazuje, že vo veku 10 až 18 rokov sú v každej školskej triede v Srbsku štyria žiaci, ktorí prežili určitý druh sexuálneho násillia, a ďalší štyria, ktorí poznajú niekoho, kto to zažil.

Sexuálne násilie sa rozpoznáva v nasledujúcom správaní: verbálny kontakt so sexuálnym obsahom, gestický kontakt so sexuálnym obsahom a fyzický kontakt so sexuálnym obsahom.

Násilník posielal sexuálne správy, v komunikácii používal lascívne slová, príbehy a ponuky, dôrazne ukazuje sexuálne symboly, dotýka sa obeť proti jej vôli, pokúša sa alebo dosahuje pohlavný styk a ako najzávažnejšia forma – obeť znásilní.

Digitálne násilie

Digitálne (internetové) násilie je použitie digitálnych technológií na ublíženie niekomu.

V školskom veku ide najčastejšie o rovesnícke násilie na internete – cyber bullying, ktoré môže zahŕňať urážlivé alebo výhražné správy, nevhodné, urážlivé komentáre k niečim fotografiám alebo videám, *hatovanie* (výzva na ignorovanie niekoho, *hatovské* skupiny alebo stránky, "všetci my, ktorí nenávidíme Peru Periča"...).

Digitálne násilie bolí a to je vlastnosť, ktorú má spoločnú s násilím v reálnom živote, no sú tu aj vlastnosti, ktorými sa tieto dva druhy násillia od seba líšia.

Digitálne násilie má zvyčajne väčšie publikum, často nad ním stráca kontrolu aj samotný tyran, je invazívne (dostáva sa do sfér života obeť, ktoré by inak boli jej „bezpečným miestom“), vyvoláva dojem anonymity, ktorá, z dôvodu neschopnosti priamo vidieť reakciu druhej strany, často vedie k väčšej brutalite. Z vyššie uvedeného vidíme, že nie je dôvod považovať digitálne násilie za menšie zlo ako násilie v reálnom živote.

OPIS SKÚSENOSTI

- Nieкто o mne napísal a zverejnil tajomstvá alebo nepravdy
- Nieкто zverejnil moje obrázky alebo filmy a sprevádzal ich nepríjemnými komentármi
- Nieкто sa za mňa vydával a hovoril/písal v mojom mene
- Nieкто trval na živom stretnutí, čo som nechcel/a
- Dostali ste znepokojivú správu cez mobil
- Prijali ste správu s pornografickým a sexuálnym obsahom bez toho, aby si to želali
- Nafilmovaní rovesníci v bitkách a inom násilnom správaní

Aktivita 4:

Zhrnutie (5 minút)

Moderátor/ka upozorňuje, že vždy máme na pamäti, že virtuálny svet je rovnako riskantný ako ten reálny, že virtuálny svet si dlhšie pamätá stopy, ktoré zanechávame.

Štvrtý workshop Reakcia na prípady digitálneho násilia

Ciele workshopu:

Pochopenie preventívnych opatrení v oblasti sociálnych médií.

Spoznávanie spôsobov aplikácie technických ochranných opatrení na sociálnych sieťach.

Pracovný materiál: prezentácia, opis situácie a otázky (jedna kópia pre každú skupinu)

Trvanie: 45 minút (jedna vyučovacia hodina)

Realizátori: Vedúci/a oddelenia

Aktivita 1:

Oboznámenie sa s právnym rámcom hodnotenia miery násilia a reakcie (10 minút)

Vedúci/a oboznámi účastníkov/čky s charakteristikami všetkých foriem (digitálneho a sexuálneho) násilia, stupňami násilia a predpísanými spôsobmi reakcie.

Aktivita 2:

Odpovedanie na otázky v malých skupinách (20 minút)

Vedúci/a rozdelí účastníkov/čky do skupín (4, 5 alebo 6 osôb), v závislosti od celkového počtu prítomných osôb. Pre každú skupinu by mala byť pripravená kópia opisu situácie.

Poznámka pre vedúceho/u: Namiesto troch bodov účastníci/čky pridajú text, ktorý sa im zdá byť najvhodnejší pre daný kontext.

Príloha: Opis situácie

SITUÁCIA

V 8. ročníku základnej školy sa skupinka žiakov a žiačok nahnevala na spolužiačku, pretože... Povedali jej, že ona... Počas večerov a nocí jej prezváňali a dostávala smsky, v ktorých, okrem iných urážlivých správ našla aj nadávky. Dievčaťu to ublížilo, no nechcelo reagovať v domnení, že najlepšie bude mlčať a situácia sa upokojí. Na druhý deň sa na Facebooku objavila jedna z jej dovolenkových fotiek s popisom „...“. Niekoľko jej blízkych priateľov z triedy zareagovalo a napísalo kladné „...“, no väčšina to podporila a vyzvala ostatných, aby ju *hatovali*. Čoskoro bolo veľa negatívnych komentárov a trvalo to viac ako týždeň. Dievča sa rozčúlilo, nemohlo veriť a zmieriť sa s tým, že sa do toho zapojili aj ďalší žiaci z jej triedy, s ktorými chodila toľko rokov do jednej triedy a so všetkými dobre vychádzala, no dúfala, že celý ten rozruch skončí, ak nebude reagovať. Rodičom ani nikomu v škole nič nepovedala.

Rodičia si však všimli, že je uplakaná, citlivá, reaguje prudko, trávi čas osamote, no mysleli si, že je to kvôli zmenám nálady v tom veku. V jeden večer tá istá skupina žiakov odfotila svoju spolužiačku mobilom po vyučovaní, okolo 22. hodiny, po súkromnom klubovom volejbalovom tréningu, keď sa prezliekala, cez okno šatne, ktorá sa nachádza na výške 3 metre, zo školského dvora. Poslali obrázok ostatným. Po viac ako mesiaci bol obrázok stále preposielaný žiakom v škole aj mimo nej. Kamaráti si všimli, že dievča sa s nimi začalo menej stretávať, že je na prázdninách často sama, jej odpovede na hodinách boli horšie ako zvyčajne, zabudla si urobiť úlohy, nechodila s nimi von. Niektorí žiaci nahlásili riaditeľovi školy, že sa tie fotografie objavili na sociálnych sieťach.

Po prečítaní situácie účastníci/čky vo svojich skupinách odpovedajú na otázky:

1. V ktorých momentoch by sa mohla táto reťaz násilia prerušiť? Čo si myslíš, prečo sa to nestalo?
2. Čo by si robil/a, keby si bol/a dievča, ktorému sa to deje? Prečo?
3. Čo by si ty urobil/a, keby si videl/a tieto komentáre na Facebooku? Prečo?
4. Ako by si sa zachoval/a, keby si bol/a v úlohe kamaráta, ktorý vie, čo sa deje? Prečo?
5. Akým spôsobom mohlo byť násilie zastavené/prerušené?
6. Uvedte, čo a kto to mal urobiť.

Aktivita 3:

Výmena názorov a diskusia na úrovni celej skupiny (15 minút)

Po ukončení práce v skupinách sa odpovede prezentujú ostatným účastníkom/čkam. V pléne prebieha diskusia. Ak sa objavia nejaké nové otázky, okrem už uvedených, malo by sa o nich diskutovať aj vo „veľkej skupine“. Ak sa počas rozhovoru vyskytnú rôzne názory, treba ich prediskutovať.

LITERATÚRA

1. Zákon o základoch sústavy výchovy a vzdelávania. Vestník Sl. glasnik RS, č. 129/2021.
2. Kuzmanović, D., Lajović, B., Grujić, S. a Medenica G. Digitálne násilie – prevencia a reakcie. Belehrad: Ministerstvo školstva, vedy a technologického rozvoja a Pedagogická spoločnosť Srbska, 2016.
3. Kuzmanović, D., Zlatarović, V., Anđelković, N., Žunić-Cicvari, J. Deti v digitálnom veku – Priručka pre bezpečné a konštruktívne používanie digitálnych technológií a internetu: Grafos, Užice, 2019.
4. Popadić, D. a Kuzmanović, D. Používanie digitálnych technológií, riziká a prevalencia digitálneho násillia medzi žiakmi v Srbsku. Belehrad: Inštitút psychológie, Filozofická fakulta, Univerzita v Belehrade, 2013.
5. Národná platforma na prevenciu násillia Chránim ťa
6. Osobitný protokol na ochranu detí a žiakov pred násillím a zneužívaním a zanedbávaním vo výchovno-vzdelávacích inštitúciách. Belehrad: Ministerstvo školstva Srbskej republiky, 2007.

https://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/Posebni_protokol_-_obrazovanje1.pdf

<https://www.unicef.org/serbia/media/5771/file/Digitalno%20nasilje.pdf>

https://www.unicef.org/serbia/media/10366/file/Deca_u_digitalnom_dobu.pdf

<https://www.unicef.org/serbia/media/5771/file/Digitalno%20nasilje.pdf>

<https://cuvamte.gov.rs/>

https://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/Posebni_protokol_-_obrazovanje1.pdf